

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 78.071.2

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-1>

Олександр ВІЛА-БОЦМАН

доктор філософії, доцент кафедри хорового диригування, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, вул. Новосельського, 63, м. Одеса, 65000

ORCID: 0000-0002-5186-893X

Бібліографічний опис статті: Віла-Боцман, О. (2025). Інтерактивні формати хорової події XXI століття: типологія та режисура залучення слухача. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 3–10, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-1>

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМАТИ ХОРОВОЇ ПОДІЇ XXI СТОЛІТТЯ: ТИПОЛОГІЯ ТА РЕЖИСУРА ЗАЛУЧЕННЯ СЛУХАЧА

Мета роботи – обґрунтувати інтерактивність як відповідь на трансформацію практик слухання у XXI столітті та запропонувати робочу типологію інтерактивних форматів хорової події, окресливши диригента як режисера і модератора залучення слухача. **Методологія** поєднує музикознавчий аналіз, культурологічне порівняння, кейс-стаді та узагальнення сучасних виконавських і організаційних практик; використано міждисциплінарний підхід для опису взаємодії звуку, простору, тілесності, медіа та сценарію участі. **Наукова новизна** полягає у систематизації п'яти форматів інтерактивної хорової події: спів-концерту (колективне співпереживання через спільний спів), занурювальних просторових практик (імерсивне розміщення/рух хору й акустичне «оточення» слухача), модульної імпровізації (керована генерація матеріалу в режимі реального часу), гібридних подій (поєднання сцени, медіа та дистанційної присутності) і віртуальних хорів (мережеве співтворення та монтажна синхронізація). Для кожного типу визначено вимоги: чітка художня ідея, сценарій участі, етичні межі втручання у виконання, підготовка аудиторії, технологічна надійність, акустична доцільність і контроль якості звучання. Окремо проаналізовано ризик підміни змісту «ефектом» і запропоновано профілактичні механізми: домінування музичної драматургії над атракцією, прозорі правила взаємодії, дозована інтеракція та рефлексивна комунікація після події. Сформульовано критерії успішності: інтенсивність і якість участі слухача, збереження професійних стандартів виконавства, семантична цілісність події, стійкість формату (повторюваність без втрати сенсу) та соціокультурний резонанс. **Висновки:** інтерактивність у хоровому мистецтві не є «додатковим ефектом», а виступає інструментом оновлення комунікації, де диригент виконує функції куратора смислів, фасилітатора участі та гаранта художньої якості.

Ключові слова: інтерактивність, хор, спів-концерт, імерсивність, модульна імпровізація, гібридна подія, віртуальний хор, слухачьке залучення.

Oleksandr VILA-BOTSMAN

PhD in Music, Associate Professor of Choral Conducting Department, Odesa National Academy of Music named after A. V. Nezhdanova, 63 Novoselskoho Str., Odesa, Ukraine, 65000

ORCID: 0000-0002-5186-893X

To cite this article: Vila-Botsman, O. (2025). Interaktyvni formaty khorovoi podii XXI stolittia: ty polohiia ta rezhysura zaluchennia slukhacha [Interactive formats of the 21st-century choral event: typology and directing audience engagement]. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 3–10, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-6-1>

INTERACTIVE FORMATS OF THE 21ST-CENTURY CHORAL EVENT: TYPOLOGY AND DIRECTING AUDIENCE ENGAGEMENT

The purpose of this study is to substantiate interactivity as a response to the transformation of listening practices in the twenty-first century and to propose a working typology of interactive formats of the choral event, positioning the conductor as a director and moderator of audience engagement. **The methodology** combines musicological

analysis, cultural comparison, case studies, and a synthesis of contemporary performance and organizational practices; an interdisciplinary approach is employed to describe the interaction of sound, space, corporeality, media, and the participatory script. **Scientific novelty** lies in the systematization of five formats of the interactive choral event: the sing-along concert (collective empathic experience through shared singing), immersive spatial practices (immersive placement/movement of the choir and acoustic “envelopment” of the listener), modular improvisation (guided generation of material in real time), hybrid events (a combination of stage performance, media, and remote presence), and virtual choirs (networked co-creation and montage-based synchronization). For each type, the following requirements are identified: a clear artistic concept, a participatory script, ethical boundaries of intervention in performance, audience preparation, technological reliability, acoustic appropriateness, and sound-quality control. The study also examines the risk of substituting meaning with “effect” and proposes preventive mechanisms: the primacy of musical dramaturgy over attraction, transparent rules of interaction, calibrated interactivity, and reflective post-event communication. Success criteria are formulated as follows: the intensity and quality of audience participation, the preservation of professional performance standards, the semantic integrity of the event, the sustainability of the format (repeatability without loss of meaning), and sociocultural resonance. **Conclusions:** in choral art, interactivity is not an “additional effect” but an instrument for renewing communication, in which the conductor performs the functions of a curator of meanings, a facilitator of participation, and a guarantor of artistic quality.

Key words: interactivity, choir, sing-along concert, immersiveness, modular improvisation, hybrid event, virtual choir, audience engagement.

Актуальність проблеми. Сучасне хорове мистецтво переживає зрушення у бік більш інтерактивних і слухачько-орієнтованих форм концертної діяльності. Традиційний «стаціонарний» концерт часто не задовольняє потреб публіки, яка звикла до мультимедійних шоу та особистої участі у дійстві (Васильєва, 2024). Незалежно від жанру, слухачі прагнуть глибшого занурення в музичний досвід та інтеракції з виконавцями. В епоху цифрових технологій хори, щоб зберегти увагу і розширити свою аудиторію, змушені впроваджувати інновації. Наприклад, інтерактивні хорові вистави мають помітний глядацький резонанс і привертають увагу до нового формату (Соломаха, 2018). Інтерактивність у хоровому виконавстві стала інструментом популяризації академічної музики, пропонуючи слухачам незабутній досвід співучасті (Helleckson, 2022). Таким чином, дослідження новітніх форматів хорової події та розробка рекомендацій щодо їх режисури є актуальним і своєчасним завданням.

У цій статті термін «хорова подія» вживається як ширше поняття, ніж «концерт»: це організована в часі й просторі (зокрема й цифровому) комунікативна ситуація, у якій хорове виконання доповнюється режисурою простору/медіа та сценаріями взаємодії зі слухачем. Під «інтерактивністю» розуміємо керовану участь аудиторії (вокальну, рухову, вербальну або цифрову), яка впливає на перебіг події, але не знімає відповідальності диригента за художній результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтерактивності в музиці

привертає увагу багатьох дослідників. Так, Я. Кириленко та співавтори відзначають, що цифровізація хорового мистецтва розширює його можливості, але вимагає збереження художнього балансу (Кириленко та ін., 2023). Також досліджуються способи популяризації академічного співу через віртуальні платформи та інтерактивні онлайн-концерти (Стеценко-Єршова, 2024). І. Антіпіна дослідила експериментальні хорові проєкти з елементами театру та інтерактивності, показавши, що такі перформанси підвищують просвітницький потенціал хорового жанру (Антіпіна, 2020). О. Васильєва охарактеризувала тенденцію перетворення концертів на інтерактивні шоу, де хор поєднується з технологіями і перформансом, як визначальну для сучасної практики (Васильєва, 2024). А. Соколова проаналізувала феномен віртуальних хорів, висвітливши їхню еволюцію та здатність об'єднувати виконавців з різних країн у цифровому просторі (Соколова, 2024). Додамо, що іноземні фахівці також закликають до впровадження технологій та інновацій у хоровий концерт (Copeland, 2017). Отже, попри наявні напрацювання (цифрові технології, хоровий перформанс, віртуальні хори тощо), узагальнююче дослідження інтерактивних форматів хорової події й особливо ролі диригента в них залишається на часі.

Мета дослідження полягає у визначенні та систематизації основних інтерактивних форматів хорової події ХХІ століття, аналізі умов їх ефективності й специфіки залучення слухачів, а також у розробці рекомендацій щодо ролі диригента як режисера інтеракції з аудиторією.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) дати характеристику п'яти визначених форматів інтерактивної хорової події (спів-концерт, імерсивні просторові практики, модульна імпровізація, гібридні події, віртуальні хори); 2) виявити умови ефективності кожного з цих форматів; 3) проаналізувати можливі ризики зміщення змісту розвагою в інтерактивних заходах і запропонувати шляхи збереження художньої глибини; 4) визначити критерії успішності інтерактивної хорової події; 5) розкрити специфічні функції диригента у плануванні та проведенні інтерактивних форматів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для кожного з п'яти форматів застосовано однакову схему опису: (1) модель комунікації «хор–слухач» і тип участі (вокальна/рухова/вербальна/цифрова); (2) просторово-акустична організація події; (3) технологічна інфраструктура та її роль у драматургії; (4) функції диригента (режисер/модератор/координатор); (5) ризики зміщення смислу «ефектом»; (6) критерії успішності. Така уніфікована рамка дає змогу зіставляти різні кейси та формулювати прикладні рекомендації для постановки інтерактивних хорових подій.

Спів-концерт – формат концерту, при якому слухачі стають безпосередніми учасниками виконання, співаючи разом із хором. Як правило, до програми включаються добре відомі публічні твори (народні пісні, колядки, гімни), виконання яких хор пропонує залу підтримати. Для успіху цього формату необхідні знайомий для слухачів репертуар, текстова підтримка (наприклад, слова пісень на екрані) та натхненне керівництво диригента. Диригент нерідко виконує роль ведучого, заохочуючи аудиторію до співу, даючи сигнали початку і завершення тощо. У результаті публіка часто переживає відчуття натхнення та спільності з виконавцями (Helleckson, 2022). Водночас важливо не жертвувати якістю звучання заради масовості – репертуар і розподіл партій мають бути продумані, щоб хор зберігав професійний рівень навіть за участі непередготовлених співаків.

Міжнародним прикладом хорової участі масової аудиторії є «Messiah from Scratch®» у Royal Albert Hall (Лондон), де тисячі аматорів співають разом у великій залі під керівництвом диригента (Royal Albert Hall, 2025).

Важливо підкреслити, що для гібридних форматів «спільним знаменником» є не технологія як така, а єдина драматургічна концепція, що підпорядковує медіа-, сценічні й хорові компоненти одному художньому завданню.

Імерсивні просторові практики – формат, коли хор розміщується нестандартно щодо аудиторії (навколо або серед глядачів, у різних куточках залу) чи діє у спеціально підготовленому просторі, створюючи ефект повного звукового оточення слухача. В практиці «концерту в колі» (in the round) слухачі розміщуються всередині або навколо ансамблю, а виконавці можуть рухатися серед публіки; такий підхід описується, зокрема, в проектному форматі *Zamir in the Round* (Newton Beason, 2025). Приклад – концерт-медитація «Музика в темряві», де хор співав у повній темряві, задіявши також аромати і перформанс для максимального ефекту занурення; тобто акцент було зроблено на внутрішніх переживаннях аудиторії (Прес-центр ЧОФЦ, 2019). Для ефективності такого концерту потрібні відповідний простір із хорошою акустикою та чітко сплановане розташування або рух хористів, аби звук повноцінно огортав аудиторію. Дослідники відзначають, що використання мультимедійних засобів (відео, світло тощо) також підсилює ефект присутності, максимально занурюючи сучасного глядача в концерт (Жукова, 2019). Успішний імерсивний виступ викликає у слухачів відчуття, ніби вони «перебувають усередині музики», і запам'ятовується надовго. Ризиком цього формату є переважання форми над змістом: якщо захопитися спецефектами і нестандартним розміщенням, можна втратити чітку художню ідею концерту.

Модульна імпровізація – інтерактивний формат, коли хоровий твір створюється в реальному часі з окремих музичних фрагментів (модулів) часто із залученням ідей або навіть голосів публіки. По суті, це розвинена форма *circle singing* Боббі Макферріна, коли співаки вигадують і по колу повторюють короткі мелодичні чи ритмічні фрази, нашаровують їх одна на одну, доки не вибудується цілісна багатоголоса фактура (Echo Vocal Ensemble, 2021). Як модель керованої участі публіки для імпровізаційних практик можна послатися на публічні інтерактивні перформанси Боббі Макферріна, де «circlesong» вибудовується за принципом

простих модулів і диригування жестами (Cornell University, 2009). На концертах цей підхід реалізується як своєрідна «джерем-сесія» (вільне колективне музикування), де диригент-лідер пропонує мотиви, розподіляє голоси між хористами і навіть може жестами долучати до звучання різні сектори глядацької зали. Форму твору хор і аудиторія вигадують спільно. Для успіху такого перформансу хор повинен володіти навичками імпровізації, а диригент-лідер – майстерно модерувати творчий процес, підтримуючи невимушену атмосферу. Успіх такого дійства визначається цілісністю створеної в моменті музики та тим, наскільки слухачі відчули себе її співтворцями. Після вдалого виступу аудиторія нерідко відзначає унікальність пережитого досвіду і відчуття єднання з хором. Цей формат мінімізує дистанцію між сценою і залом, проте вимагає високої майстерності й взаємної чутливості від учасників, аби імпровізація не перетворилася на хаотичний набір звуків. Практичною запобіжною умовою є заздалегідь узгоджені модулі (ритмічні кліше, ладові опори, тривалість циклу) та зрозумілі сигнали диригента для окремих хорових груп.

Гібридні події – формат, що поєднує різні елементи: живий виступ хору із заздалегідь записаними або віддаленими компонентами, різні жанри мистецтва або одночасну взаємодію офлайн- та онлайн-учасників. Наприклад, український телепроект «Битва хорів» показав хор у форматі естрадного талант-шоу (Завадюк & Грушко, 2013). У таких проектах академічний хор інтегрується в масштабне сценічне дійство з хореографією, світловими ефектами, декораціями тощо, що переводить хоровий виступ у логіку телевізійного видовища та масової комунікації. Інший різновид гібридності – концерти, де частина хористів або солістів співають дистанційно (через відеотрансляцію) паралельно з хором на сцені. Гібридні події розвинулися особливо під час пандемії 2020–2021 рр., коли звичні концерти стали неможливими, а митці експериментували з одночасною участю музикантів наживо і онлайн (Grushka et al., 2021). Для успішної реалізації необхідні єдина концепція та злагоджена технічна і творча координація між усіма елементами заходу. Показник успіху – досягнення «синергії» між компонентами дійства та позитивний резонанс як у присутніх глядачів,

так і в онлайн-аудиторії. Водночас гібридні проекти несуть ризик, що технологічні або шоу-ефекти затьмарять власне хоровий спів. Тому режисура гібридної події має спрямовувати різні її складові на підтримку музичної драматургії, а не на конкуренцію між собою.

Віртуальні хори – формат, що виник у 2010-х роках як продукт цифрової епохи: співаки, перебуваючи у різних куточках світу, записують свої партії на відео, а потім ці записи зводяться у єдине хорове виконання твору. Показовим міжнародним кейсом є Eric Whitacre Virtual Choir 1: Lux Aurumque (запущений у березні 2010 року), що продемонстрував масштабованість асинхронної участі та нові моделі хорової комунікації (Whitacre, 2010). Нині віртуальні хори стали розповсюдженим явищем – як вимушений формат під час пандемії COVID-19, так і самостійний жанр event-art (Соколова, 2024). Існують як одноразові проектні віртуальні хори, так і постійні онлайн-хорові спільноти. В Україні цей формат також застосовується – зокрема, у вигляді проектних флешмобів, коли колективи записують і монтують твори дистанційно (приклад – флешмоб «Щедрик100challenge»). Для синхронного відтворення партій практикують попередній запис і монтаж або використання спеціалізованих онлайн-платформ (Кириленко та ін., 2023). Зарубіжний досвід віртуальних хорів в умовах ізоляції також узагальнюється в сучасних наукових публікаціях (Grushka et al., 2021). Роль диригента здебільшого координаторська – він організовує запис і монтаж, а не керує співом у режимі реального часу (Соколова, 2024). Водночас віртуальний хор позбавлений живої атмосфери спільного співу: по суті співаки й слухачі часто не відчувають спільної присутності – кожен виконує чи слухає музику наодинці (Helleckson, 2022). Ця особливість обмежує емоційний вплив таких проектів, через що вони можуть сприйматися радше як інтернет-контент, ніж повноцінна концертна подія. Показниками успішності віртуального хору є якість змонтованого відео та масштаб охоплення учасників і слухачів (кількість залучених співаків, переглядів тощо). Попри технічну складність і певну відстороненість досвіду, віртуальні хори засвідчили величезний потенціал цифрових технологій для хорового мистецтва, відкривши йому

доступ до глобальної аудиторії (Navrylenko et al., 2022).

Ризик зміщення акценту на розвагу. Усі наведені формати мають спільну небезпеку: прагнучи зробити концерт ефектним і «грандіозним», легко перетворити його на суто розважальне шоу. Дослідники застерігають, що «засилля популярної культури з її тяжінням до яскравості, емоційної легкості, розважальності» впливає і на хорове мистецтво (Кириленко та ін., 2023, с. 37–40). Інтерактивний концерт може стати атракціоном, якщо глядач залучений лише зовнішньо (співає, рухається, аплодує), але не отримує глибокого естетичного переживання. Наприклад, спів-концерт може перетворитися на банальне караоке, імерсивна вистава – на набір спецефектів без ідейного стрижня, а віртуальний хор – на просто видовишне відео без живої атмосфери. У кожному форматі важливо не допустити, щоб форма домінувала над змістом. Тому ще на етапі постановки проекту диригент і організатори мають чітко окреслити художню мету інтерактивних прийомів і підпорядкувати розважальні елементи реалізації цієї мети.

Критерії успішності інтерактивної події. Найголовніші показники успіху – це, з одного боку, збереження високого рівня хорового виконання, а з іншого – глибока позитивна реакція аудиторії. Успішний інтерактивний концерт поєднує художню досконалість зі щирим емоційним залученням слухачів (Helleckson, 2022) і викликає у них відчуття співучасті та незабутні враження. У відгуках слухачів такі концерти нерідко описуються як досвід натхнення від спільного співу. До кількісних критеріїв можна віднести рівень участі аудиторії (напр., відсоток глядачів, що долучилися до співу) та розширення слухачької аудиторії (притік нових відвідувачів, молоді тощо). Важливо й те, що інтерактивний формат може підвищити «іміджевий капітал» хорового колективу: вдалі новаторські проекти привертають увагу ЗМІ, отримують запрошення на фестивалі, породжують наслідування іншими колективами. Узагальнюючи, успішною можна вважати ту інтерактивну подію, яка досягла своєї художньої мети і водночас подарувала слухачам яскраве відчуття особистої причетності до мистецтва.

Роль диригента як режисера та модератора. У впровадженні інтерактивних форматів

вирішальна роль належить керівнику хору. Диригент постає не лише музичним керівником, а й продюсерським координатором проекту, який поєднує художні та організаційні рішення. На етапі підготовки він виступає як режисер-постановник: визначає концепцію заходу, обирає формат відповідно до цільової аудиторії, формує репертуарну драматургію, планує інтерактивні епізоди (спільний спів, пересування співаків, мультимедіа тощо). У цій ролі він відповідає за сценарій участі аудиторії, безпекові та акустичні обмеження простору, таймінг події, комунікацію з технічною командою та критерії якості виконання. Наприклад, диригент вирішує, які твори виконуватимуться за участі публіки та як забезпечити цю участь (репетиція з залом, текст на екрані, жестикуляція тощо). Під час концерту він часто виконує функції ведучого, безпосередньо звертаючись до слухачів, пояснюючи дії (напр., «зараз давайте разом заспіваємо приспів») і підтримуючи зворотний зв'язок із залом. Тобто диригент стає одночасно фасилітатором, що модерує комунікацію між сценою та аудиторією. У модульній імпровізації він діє як «гравець-тренер»: сам перебуває в епіцентрі творчого процесу, винаходячи музику разом із хором та слухачами, і водночас спрямовує його, щоб імпровізація мала форму. У гібридному проекті (особливо масштабному) диригент має співпрацювати з режисерами суміжних жанрів (телебачення, театр), координувати дії технічних служб – фактично виконувати роль креативного продюсера, що забезпечує цілісність концепції. Не менш важливою є компетентність у цифрових технологіях: сучасні інтерактивні події часто використовують відеомонтаж, онлайн-трансляцію, спеціальні аудіо-візуальні ефекти, і керівнику хору слід хоча б на базовому рівні орієнтуватися у цих засобах, щоб вдало їх залучати. Наприклад, у випадку віртуального хору диригент фактично виконує функцію звукорежисера і монтажера, збираючи до купи надіслані записи співаків (Кириленко та ін., 2023). Таким чином, сучасний хоровий диригент має опанувати компетенції продюсера та медіатора. В освітніх програмах уже з'являються дисципліни, що готують хормейстерів до інтерактивної роботи з аудиторією (Васильєва, 2024). У концертній практиці саме від диригента залежить, чи стане інтерактивність шляхом до

сильнішого естетичного впливу, чи скотиться до поверхового ефекту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інтерактивні формати хорової події XXI століття (спів-концерти, імерсивні вистави, модульні імпровізації, гібридні шоу, віртуальні хори) є інноваційним засобом комунікації з аудиторією, що актуалізує хорове мистецтво у сучасному культурному просторі. Проаналізовано специфіку п'яти типів таких форматів: їхні визначальні риси, умови ефективності, ризики та критерії успішності. Застосування інтерактивності в хоровому виконанні дозволяє залучити слухачів до співтворчості, підсилити емоційний резонанс концерту, розширити аудиторію та популяризувати академічний хоровий репертуар серед широких верств. У той же час, наголошено на необхідності збереження глибинного художнього змісту – інтерактивні прийоми мають працювати на розкриття музичної ідеї, а не перетворювати концерт на розважальний атракціон. Запропоновано критерії оцінки успішності інтерактивних подій (виконавська

якість і ступінь аудиторського залучення), що можуть бути використані для експертного аналізу нових проєктів.

Диригент у контексті інтерактивної події постає як центральна фігура, яка фактично виконує режисерську функцію. Він визначає формат і концепцію заходу, модерує взаємодію хору з публікою та відповідає за підтримання художнього рівня виконавства. Розкрито, що успішний керівник хору повинен володіти навичками комунікації, елементами режисури, орієнтуватися в цифрових технологіях – тобто бути готовим до нових ролей у реалізації інтерактивних проєктів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці методики підготовки майбутніх диригентів до інтерактивних форматів, а також у глибшому вивченні впливу інтерактивних хорових подій на довгостроковий інтерес аудиторії до хорового мистецтва. Попри певні виклики, інтерактивність відкриває перед хоровою культурою значні можливості, забезпечуючи їй гідне місце в системі крос-культурної комунікації XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антіпіна І. О. Хоровий перформанс як новий напрям у сучасному культурному просторі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2020. № 33. С. 60–66.
2. Васильєва О. Підготовка студентського хору до event-art заходів у дистанційному форматі. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. XX Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 22–23 лютого 2024 р. Харків, 2024. С. 341–344.
3. Васильєва О. Хоровий event-art простір крізь призму сьогодення. *Professional Art Education*. 2024. Т. 5. № 1. С. 43–53. DOI: 10.34142/27091805.2024.5.01.03
4. Жукова О. В. Мультидисциплінарний концерт у сучасному комунікативному контексті. *Образ*. 2019. № 1(30). С. 6–15. DOI: 10.21272/Obraz.2019.1(30)-6-15
5. Завадюк В., Грушко А. «Битва хорів» – дуже вдалий симбіоз різних професіоналів із різним досвідом: інтерв'ю креативного продюсера та режисера шоу «Битва хорів». *Детектор медіа*. 08.04.2013. URL: <https://detector.media/rinok/article/80659/2013-04-08-volodymyr-zavadyuk-i-alla-grushko/> (дата звернення: 20.12.2025).
6. Кириленко Я., Ороновська Л., Сун Л. Цифрові трансформації вокально-хорового мистецтва: досвід та нові можливості. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 59(2). С. 37–45, 53–61. DOI: 10.24919/2308-4863/59-2-7
7. Прес-центр Чернігівського ОФЦ. «Музика в темряві» – концерт-медитація камерного хору ім. Бортнянського (прес-реліз). 05.12.2019. URL: <https://nota.net.ua/index.php?id=1684> (дата звернення: 20.12.2025).
8. Соколова А. В. Віртуальні хори як актуальна форма сучасного event-art простору. *New Collegium*. 2024. № 115(3). С. 44–50. DOI: 10.34142/nc.2024.3.44
9. Соломаха О. Хор ім. Д. Бортнянського презентував проєкт «Welcome to rabstvo». *Біла хата* : інтернет-видання. 03.12.2018. URL: <https://bilahata.net/khor-im-d-bortnianskoho-prezentuvav-proekt-welcome-to-rabstvo/> (дата звернення: 20.12.2025).
10. Стеценко-Єршова І. В. Віртуальні музичні платформи та інтерактивні онлайн-концерти як інноваційні інструменти популяризації академічного вокального мистецтва. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2024. № 49. С. 43–53. DOI: 10.35619/ucpmk.vi49.850
11. Триває флешмоб «Щедрик100challenge». *Вікіновини*. 16.12.2016. URL: https://uk.wikinews.org/wiki/Триває_флешмоб_«щедрик100challenge» (дата звернення: 20.12.2025).

12. Copeland Ph. Technology and the Choral Art. *The Choral Journal*. 2017. Vol. 58. № 1. P. 59–66.
13. Cornell University. Interactive performance by Bobby McFerrin. 2009. URL: <https://www.cornell.edu/video/performance-by-bobby-mcferrin> (дата звернення: 20.12.2025).
14. Echo Vocal Ensemble. Improvisation. 2021. URL: <https://www.echo-choir.com/improvisation> (дата звернення: 20.12.2025).
15. Grushka K., Lawry M., Sutherland K., Fergusson C. A virtual choir ecology and the Zoom-machinic: Visual technologies as a panacea for social isolation. *Video Journal of Education and Pedagogy*. 2021. Vol. 6. № 1. DOI: 10.1163/23644583-bja10018
16. Havrylenko Y., Hrytsun Y., Kondratenko I., Sukhova L. Development of Ukrainian Choral Art in Conditions of Postmodernism. *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*. 2022. Vol. 19. № 2. P. 48–60.
17. Helleckson S. How to Create Immersive Choral Experiences. *Chorus Connection Blog*. 2022. 19 July. URL: <https://blog.chorusconnection.com/how-to-create-immersive-choral-experiences> (дата звернення: 20.12.2025).
18. Newton Beacon. Zamir in the Round: An Immersive Experience. 10.06.2025. URL: <https://www.newtonbeacon.org/event/zamir-in-the-round-an-immersive-experience/> (дата звернення: 20.12.2025).
19. Royal Albert Hall. Messiah from Scratch®. 2025. URL: <https://www.royalalberthall.com/tickets/events/2025/messiah-from-scratch> (дата звернення: 20.12.2025).
20. Whitacre E. Virtual Choir 1: Lux Aurumque (history page). 2010. URL: <https://ericwhitacre.com/the-virtual-choir/history/vc1-luxaurumque> (дата звернення: 20.12.2025).

REFERENCES:

1. Antipina, I. O. (2020). Khorovyi performans yak novyi napriam u suchasnomu kulturnomu prostori [Choral performance as a new direction in the contemporary cultural space]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku – Ukrainian culture: past, present, ways of development*, 33, 60–66. [in Ukrainian].
2. Vasylieva, O. (2024). Pidhotovka studentskoho khoru do event-art zakhodiv u dystantsiinomu formati [Preparing a student choir for event-art events in a distance format]. In *Metodolohiia suchasnykh naukovykh doslidzhen: Proceedings of the XX International Scientific and Practical Conference* (Kharkiv, February 22–23, 2024) (pp. 341–344). Kharkiv. [in Ukrainian].
3. Vasylieva, O. (2024). Khorovyi event-art prostir kriz pryzmu sohodennia [Choral event-art space through the prism of the present]. *Professional Art Education*, 5(1), 43–53. <https://doi.org/10.34142/27091805.2024.5.01.03>
4. Zhukova, O. V. (2019). Multydystsyplinarnyi kontsert u suchasnomu komunikatyvnomu konteksti [A multi-disciplinary concert in the contemporary communicative context]. *Obraz*, 1(30), 6–15. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.1\(30\)-6-15](https://doi.org/10.21272/Obraz.2019.1(30)-6-15) [in Ukrainian].
5. Zavadiuk, V., & Hrushko, A. (2013, April 8). «Bytva khoriv» – duzhe vdalyi simbioz riznykh profesionaliv iz riznym dosvidom: intervju kreatyvnoho produsera ta rezhysera shou «Bytva khoriv» [“Battle of the Choirs” is a very successful symbiosis of professionals with different experience: an interview with the creative producer and director of the show]. *Detektor media – Detector Media*. Retrieved December 20, 2025, from <https://detector.media/rinok/article/80659/2013-04-08-volodymyr-zavadyuk-i-alla-grushko/> [in Ukrainian].
6. Kyrylenko, Ya., Oronovska, L., & Sun, L. (2023). Tsyfrovi transformatsii vokalno-khorovoho mystetstva: dosvid ta novi mozhlyvosti [Digital transformations of vocal-choral art: experience and new opportunities]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical issues of the humanities*, 59(2), 37–45, 53–61. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-7> [in Ukrainian].
7. Pres-tsestr Chernihivskoho OFTs. (2019, December 5). «Muzyka v temriavi» – kontsert-medytatsiia kamernoho khoru im. Bortnianskoho (pres-reliz) [“Music in the dark” – a concert-meditation by the Bortnianskyi Chamber Choir (press release)]. Retrieved December 20, 2025, from <https://nota.net.ua/index.php?id=1684> [in Ukrainian].
8. Sokolova, A. V. (2024). Virtualni khory yak aktualna forma suchasnoho event-art prostoru [Virtual choirs as a relevant form of the contemporary event-art space]. *New Collegium*, 115(3), 44–50. <https://doi.org/10.34142/nc.2024.3.44> [in Ukrainian].
9. Solomakha, O. (2018, December 3). Khor im. D. Bortnianskoho prezentuvav proekt «Welcome to rabstvo» [The D. Bortnianskyi Choir presented the project “Welcome to rabstvo”]. *Bila khata* (internet-vydannia) – *Bila Khata* (online edition). Retrieved December 20, 2025, from <https://bilahata.net/khor-im-d-bortnianskoho-prezentuvav-proekt-welcome-to-rabstvo/> [in Ukrainian].
10. Stetsenko-Yershova, I. V. (2024). Virtualni muzychni platformy ta interaktyvni onlain-kontserty yak innovatsiini instrumenty populiaryzatsii akademichnoho vokalnoho mystetstva [Virtual music platforms and interactive online concerts as innovative tools for promoting academic vocal art]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku – Ukrainian culture: past, present, ways of development*, 49, 43–53. <https://doi.org/10.35619/ucpkm.vi49.850> [in Ukrainian].

11. Tryvaie fleshmob «Shchedryk100challenge» [The “Shchedryk100challenge” flashmob continues]. (2016, December 16). *Vikinovyny – Wikinews (Ukrainian edition)*. Retrieved December 20, 2025, from https://uk.wikinews.org/wiki/Триває_флешмоб_«щедрик100challenge» [in Ukrainian].
12. Copeland, Ph. (2017). Technology and the choral art. *The Choral Journal*, 58(1), 59–66.
13. Cornell University. (2009). Interactive performance by Bobby McFerrin. Retrieved December 20, 2025, from <https://www.cornell.edu/video/performance-by-bobby-mcferrin>
14. Echo Vocal Ensemble. (2021). Improvisation. Retrieved December 20, 2025, from <https://www.echo-choir.com/improvisation>
15. Grushka, K., Lawry, M., Sutherland, K., & Fergusson, C. (2021). A virtual choir ecology and the Zoom-machinic: Visual technologies as a panacea for social isolation. *Video Journal of Education and Pedagogy*, 6(1). <https://doi.org/10.1163/23644583-bja10018>
16. Havrylenko, Y., Hrytsun, Y., Kondratenko, I., & Sukhova, L. (2022). Development of Ukrainian choral art in conditions of postmodernism. *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, 19(2), 48–60.
17. Helleckson, S. (2022, July 19). How to create immersive choral experiences. *Chorus Connection Blog*. Retrieved December 20, 2025, from <https://blog.chorusconnection.com/how-to-create-immersive-choral-experiences>
18. Newton Beacon. (2025, June 10). Zamir in the Round: An immersive experience. Retrieved December 20, 2025, from <https://www.newtonbeacon.org/event/zamir-in-the-round-an-immersive-experience/>
19. Royal Albert Hall. (2025). Messiah from Scratch®. Retrieved December 20, 2025, from <https://www.royalalberthall.com/tickets/events/2025/messiah-from-scratch>
20. Whitacre, E. (2010). Virtual Choir 1: Lux Aurumque (history page). Retrieved December 20, 2025, from <https://ericwhitacre.com/the-virtual-choir/history/vc1-luxaurumque>

Дата першого надходження статті до видання: 17.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025